

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Warszawa,

Adam Bodnar

VII.5002.3.2017.AMB

Pan
Zbigniew Niewójt
p.o. Głównego Inspektora
Farmaceutycznego
ul. Senatorska 12
00-082 Warszawa

Zgodnie z przekazami medialnymi (M. Świąchowicz, *Apteki pro-life. Tu antykoncepcji nie kupisz*, newsweek.pl, 27 marca 2017 r., D. Karaś, *Apteki bez środków antykoncepcyjnych powstają w Trójmieście*, wyborcza.pl, 3 kwietnia 2017 r.) w Polsce pojawiają się apteki nieprowadzące sprzedaży środków antykoncepcyjnych z uwagi na powoływanie się przez farmaceutów w nich pracujących na „klauzulę sumienia”. **W mojej ocenie takie praktyki pozostają w sprzeczności w obowiązującym prawie i mogą prowadzić do ograniczenia praw pacjenta do świadczeń zdrowotnych.**

W ustawie z dnia 6 września 2001 r. Prawo farmaceutyczne (Dz. U. 2016, poz. 2142 ze zm.) brak jest regulacji podobnej do tej znajdującej się w art. 39 ustawy o zawodach lekarza i lekarza dentysty (Dz. U. z 2017 r., poz. 125), umożliwiającej odmowę sprzedaży produktu leczniczego z powołaniem się na względy sumienia. Także normy etyczne, skodyfikowane w Kodeksie Etyki Aptekarza RP, nie przewidują takiej możliwości. Kodeks w art. 3 ust. 1 stanowi jedynie, że aptekarz, będąc osobiście odpowiedzialnym za wykonywaną pracę, jest wolny w podejmowaniu swoich zachowań, zgodnie ze swym sumieniem i współczesną wiedzą medyczną. Również mając na uwadze cel instytucji, jaką jest „klauzula sumienia”, tj. ochronę integralności moralnej podnosi się, że trudno wskazać normę moralną, która miałaby zostać naruszona w wyniku sprzedaży produktów leczniczych. Takie stanowisko zajął m.in. Komitet Bioetyki przy Prezydium PAN w stanowisku nr 4/2013 z dnia 12 listopada 2013 roku w sprawie tzw. klauzuli sumienia, gdzie wskazano, że „pomimo żądań zgłaszanych przez środowiska aptekarzy

i farmaceutów, prawo polskie nie przyznaje przedstawicielom tych zawodów prawa do powołania się na klauzulę sumienia. Wynika to właśnie z tego, że wykonywanie tych zawodów (w szczególności realizowanie recept) nie wiąże się z osobistym podejmowaniem czynności, które bezpośrednio godzą bądź stanowią bezpośredni i realne zagrożenie dla określonego dobra”¹. Dodatkowo Główny Inspektor Farmaceutyczny, w stanowisku z dnia 4 czerwca 2012 r. wskazał², że w świetle obowiązującego prawa, farmaceuta nie ma prawa do odmowy sprzedaży produktu leczniczego z powołaniem się na „klauzulę sumienia”³.

Także Europejski Trybunał Praw Człowieka w jednym ze swych orzeczeń wskazał, że uniemożliwienie farmaceucie odmowy sprzedaży leków nie stanowi naruszenia art. 9 Europejskiej konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych. Trybunał zauważył, że tak długo, jak sprzedaż środków antykoncepcyjnych jest legalna, dostępna na podstawie recepty wystawionej przez lekarza, a preparaty te możliwe są do nabycia jedynie w aptece, farmaceuci nie mają prawa narzucać innym swoich przekonań moralnych odmawiając sprzedaży leku⁴.

Pragnę także zauważyć, że zgodnie z art. 95 ust. 1 ustawy *Prawo farmaceutyczne* apteki ogólnodostępne są obowiązane do posiadania produktów leczniczych i wyrobów medycznych w ilości i asortymencie niezbędnym do zaspokojenia potrzeb zdrowotnych miejscowej ludności. **W mojej ocenie, w sprzeczności ze wskazaną regulacją pozostaje praktyka, opisana we wspomnianych artykułach prasowych, niezaopatrywania się przez apteki w określoną kategorię produktów leczniczych służących antykoncepcji.**

¹ Treść stanowiska dostępna jest pod adresem: <http://www.bioetyka.pan.pl/index.php/stanowiska-i-opinie-komitetu-50/45-stanowiska-komitetu/110-stanowiska-komitetu-bioetyki-przy-prezydiu-pan-nr-4-2013-z-dnia-12-listopada-2013-roku-w-sprawie-tzw-klauzuli-sumienia>, data dostępu: 5 kwietnia 2017 r.

² Treść stanowiska dostępna jest pod adresem: http://www.federa.org.pl/dokumenty_pdf/centrumprasowe/GIF_farmaceutuci_odp.pdf, data dostępu: 5.04.2017 r.

³ Niemniej jednak niektórzy autorzy, wskazując na konstytucyjne zakorzenienie klauzuli sumienia argumentują, że ustawowe regulacje nie są konieczne, by korzystać z ochrony wolności sumienia i religii wprost na podstawie przepisów konstytucyjnych. Zob. np. A. Zoll, *Charakter prawny klauzuli sumienia*, „Medycyna Praktyczna”, 20.12.2013, data dostępu: 17.02.2017 r. „Jak już wspomniałem, wolność sumienia ma charakter pierwotny. Ustawa ma ograniczyć tę wolność i to w stopniu nieprzekraczającym jej istoty. Nie mam wątpliwości, że z naruszeniem Konstytucji mielibyśmy do czynienia, gdyby ustawa zmuszała farmaceutów do sprzedaży specyfików powodujących poronienia, obojętne na jakim etapie rozwoju ciąży, czyli także tzw. wczesnoporonne (tzw. pigułka następnego dnia)”.

⁴ „However, in safeguarding this personal domain, Article 9 of the Convention does not always guarantee the right to behave in public in a manner governed by that belief. The word “practice” used in Article 9 § 1 does not denote each and every act or form of behaviour motivated or inspired by a religion or a belief. The Court notes that in the instant case the applicants, who are the joint owners of a pharmacy, submitted that their religious beliefs justified their refusal to sell contraceptive pills in their dispensary. It considers that, as long as the sale of contraceptives is legal and occurs on medical prescription nowhere other than in a pharmacy, the applicants cannot give precedence to their religious beliefs and impose them on others as justification for their refusal to sell such products, since they can manifest those beliefs in many ways outside the professional sphere”, Wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 2 października 2001 r. w sprawie *Pichon i Sajous v. Francja*, skarga nr 49853/99, opublikowany w bazie HUDOC: [http://hudoc.echr.coe.int/eng#{"itemid":\["001-22644"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/eng#{), data dostępu: 5.04.2017 r., s. 4.

Jest to szczególnie istotne w przypadku mniejszych miejscowości, w których możliwość zaopatrzenia się w lek w innej aptece jest znacznie utrudniona.

Mając na uwadze powyższe, działając w oparciu o art. 13 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o *Rzeczniku Praw Obywatelskich* (Dz. U. 2014 r., poz. 1648 ze zm.) zwracam się do Pana Inspektora z prośbą o zajęcie stanowiska w zasygnalizowanej przeze mnie sprawie. Będę również wdzięczny za przekazanie informacji dotyczącej skali prezentowanego zjawiska w kraju.